

Berberisbusken.

Tre meget grundige Forfattere har leveret udførlige og interessante Bidrag til Berberisbuskens og »Berberisrustens« Historie i Danmark, nemlig *P. Nielsen* (Ugeskr. f. Landm. 1874), *Andr. Madsen* (Ugeskr. f. Landm. 1904) og nu senest *J. Lind* (nærværende Tidsskrift, 22. Bd.). Mærkeligt nok nævner ingen af disse Forfattere, at Videnskabernes Selskab i Aaret 1814 udsatte en Præmie for en Afhandling om Berberisbuskens Skadelighed eller Uskadelighed for Rugen ligesaa lidt som den som Besvarelse af denne Opgave offentliggjorte Afhandling. Opgaven blev besvaret af *Frantz Wilhelm Trojel* og indsendt til Videnskabernes Selskab. Men, »da den ikke var saa lykkelig at vinde sammes Bifald«, blev den tagen tilbage og med nogle ubetydelige Tillæg og Forandringer offentliggjort i det af *Trojel*, *Begtrup* og *Krarup* udgivne Landbrugsblad »Den oeconomiske Correspondent«, 1. Aarg., 1817, Nr. 33—35, »til offentlig Bedømmelse, for om den maaske under samme kunde have bedre Held, eller vorde igiendreven og Sandheden derved komme for Dagen«.

Afhandlingen, der hverken nævnes i *Erslews* Forfatter-Leksikon (*Erslew* henviser for *Trojels* Artiklers Vedkommende til nævnte Tidsskrift) eller i *Warmings* Fortegnelse over den danske botaniske Litteratur¹⁾, ligesaa lidt som *J. Lind* nævner den i sit store Værk »Danish Fungi«, er vel uden videnskabelig Værdi — *Trojel* var nærmest Lægmand paa dette Omraade —

¹⁾ Skade, at denne uerholdelige og for de fleste vanskeligt tilgængelige Fortegnelse ikke i revideret Skikkelse indgik i *Carl Christensens* i 1913 udkomne Fortegnelse over den danske botaniske Litteratur 1880—1911.

og dette var vel sagtens Hovedgrunden til, at Vidensk. Selsk. fandt den uantagelig. Dens Motto: »Om Du vil avle Rug, da plant ej Berberisser«, skulde heller ikke bidrage til at bane Vejen for den paa dette Sted. Trods grove Misforstaaelser og fejlagtige Slutninger og Forklaringer, som den indeholder, findes der dog i den saa mange Iagttagelser og Udsagn vedrørende Rustens Optræden og Bekæmpelse, at det synes ubeføjet stadig at lade den henligge i Glemsel.

Da »Den oeconomiske Correspondent« nu forekommer sjældent, skal en Del af Afhandlingens Indhold dels gengives, dels refereres. Forf. minder først om, at der har været tvistet meget for og imod Spørgsmaalet om, hvorvidt Berberissen er skadelig for Rugen eller ej; men endnu staar Spørgsmaalet uafgjort. Formodningen om Berberissens Skadelighed er først kommen frem for 20—30 Aar siden, d. v. s. siden Udskiftningen kom rigtig i Gang. Aarsagen hertil søger Forf. i, at de udskiftede Lodder efterhaanden blev omgivne af levende Hegn, hvortil man bl. a. i stor Udstrækning anvendte den i flere Henseender nyttige Berberisbusk. Forf. har paa det Tidspunkt, da han skrev sin Afhandling (1817), i 30 Aar — altsaa siden omkring 1790 — været Vidne til formentlig skadelig Virkning af Berberissen paa Rugen, men var dog længe utilbøjelig til at tro paa Muligheden deraf. Men da han nu baade er bleven overbevist herom og oven i Købet har opdaget den naturlige Aarsag hertil, finder han sig forpligtet til at bringe sine Erfaringer til Almenhedens Kundskab.

Der meddeles derefter en Række Iagttagelser som Bevis for Berberissens Skadelighed. Dels havde *Trojel* selv som mangeaarig Inspektør over de kongelige Godser i Ods Herred haft Lejlighed til at indhøste Erfaringer, dels har han tilvejebragt skriftlige Meddelelser herom fra Landmænd i det nordvestlige Sjælland. Gennemgaende gaar Iagttagelserne ud paa, at der ikke var noget i Vejen med Rugen, før der blev plantet Berberisbuske. Men overalt, hvor disse blev plantede i Markhegnene, blev Rugen ødelagt, i Reglen dog først, naar Berberisserne var blevne saa store, at de blomstrede — et Forhold, som *Trojel* lægger megen Vægt paa. Alle Erklæringer gaar ud paa, at Rugen først blev angrebet nærmest Berberishegnene, men efterhaanden bredte Ødelæggelsen sig videre ind over Markerne. *H. Gram* paa Lyngbygaard, der tidligere drev Gaar-

den Minneslyst under Løvenborg, meddeler saaledes følgende: »Den 8. Juli blev jeg vaer, at Rugen langs med de Grøfter [Diger] i Marken Nr. 8, hvorpaa der er plantet Berberisser, begyndte i en Bredde af $1\frac{1}{2}$ til 2 Alen ud fra Hegnet at faa et rødagtigt Udseende. Den 12. var det nogle Alen bredere. Den 15. var det næsten over hele Marken, og den 20. fandtes meget faae Rugstraae i Marken, som ikke var angrebne, og hvor saadanne fandtes, var de længst fra Berberishækkene. Jeg lagde derhos Mærke til: at denne Beskadigelse begyndte udvendig paa Rugstraaet, omtrent 1 à $1\frac{1}{2}$ Qvarter fra Jorden, og tiltog meer og meer efterhaanden langs opad Straaet, at den viste sig som et Slags aflange Saar, hvorpaa der hængte en Mængde rødagtig Støv, at Straaet efterhaanden blev blegagtig, derefter næsten ganske hvidt og saa svagt, at det ved sin egen Tyngde knækkede og faldt til Jorden; at Rugen senest blev angreben længst ude i Marken og ud for de Steder, hvor der ikke var plantet Berberisser, og endelig, som en Følge af det forrige, at der ikke blev en Rugkierne i hele Marken.« Et Stykke Havre blev ødelagt paa lignende Maade. Senere fik *Gram* Tilladelse af Godsejeren, Baron *Løvenskiold*, til at rydde Berberisserne, og i de derefter følgende Aar var der intet i Vejen med Sæden.

Efter at have meddelt en Række lignende Iagttagelser, gaar Forf. over til den ulige vanskeligere Side af Sagen: at paavise »de naturlige Aarsager til den skadelige Virkning af Berberisser paa Rugen«. Karakteristisk for alle de forud meddelte Aktstykker til Sagens Dokumentation er det, at Berberisserne først bliver skadelige, naar de er blevne saa store, at de har begyndt at blomstre, at den skadelige Paavirkning finder Sted, netop naar saavel Rugen som Berberisserne blomstrer, og at ingen af *Trojels* Meddelere nævner Ordet Rust, men kun taler om Beskadigelse eller Ødelæggelse i Almindelighed. Forklaringen ligger nu ifølge *Trojel* deri, at Rugen og Berberisserne tilfældigvis blomstrer samtidig, »og Berberisserne bærer en stor Mængde Blomster, som er opfyldte med meget og klæbrigt Blomsterstøv, som er let og af Vinden kan føres meget langt bort, ud imellem Rugen, helst naar de staae høit, som paa et Hegn, og aabent ud imod Rugmarken, uden at andre Træer eller Buskvæxter staae foran; saa opfylder og tilklitrer dette Støv ikke allene Rugens tomme Hylser; men kle-

ber sig og fast paa sammes Halme, hvorved den i Nærheden bliver aldeles gold, visner og bliver hvid; og længere fra faaer mange tomme Hylser og svange Kierner; hvilket aarsages derved: at Berberis-Støvet deels hindrer Rugens Befrugtning ved dens eget Støv, og deels tilstopper alle Pori eller Lufthuller paa Stilkene eller Halmene, som derved bliver uskikkede til længere at tilføre Axene den fornødne Næring. En Erfaring, som Enhver letteligen kan gjøre, der har det Uheld, at have denne Plante i Nærheden af sin Rugsæd, eller under Rugens Blomstring vil søge dette Tilfælde hos andre, eller strax efter Blomstringen, da han paa Axene saavel som Halmene letteligen og tydeligen vil opdage Berberis i Støvet, ja se sine Klæder smittede røde af samme, samt blive Virkningen deraf paa Rugen vaer.«

Den Fremtoning, som *Trojel* i det foregaaende har for Øje, er øjensynlig Sortrustens Sommersporer. *Trojel* mener dog ikke, at dette har noget med Rust at gøre, men at det rødlige Støv, der volder Skaden, ret og slet er Berberissens Blomsterstøv. »Vel har man og yttret, at foruden Berberissens Blomsterstøv, ogsaa Støvet af de Rustpletter, hvormed den underste Side af dens Blade som oftest er overstrøet, kan smitte andre Planter og aarsage Rust. Umueligt er dette ikke, da man ikke kiender disse Svampes Frøes Finhed og Lethed samt utroelige Formerelse; men bevist er det ikke, og kan muelig være Virkningen af en anden Aarsag, som ikke bør tilregnes Berberissen.«

Men bortset fra den Mulighed, som Forf. indrømmer er til Stede for, at Berberissen kan udbrede Rust, saa skelner han i øvrigt bestemt mellem Rust og den Skade, Berberisserne gør med deres Blomsterstøv. »Berberissens Skade skeer meget tidligere, nemlig i Juni Maaned, naar Rugen dræer, i Stedet at Rusten ikke indfalder førend i stærk Heede i Juli og som oftest først i eller efter Midten af samme. Berberissen forvolder derfor mere Goldhed, da den virker, medens Axet er tomt; Rusten derimod kun Svanghed, siden Kiernen da allerede er udvoxen og kun af Mangel paa videre Næring svinder ind og bliver næsten uden Meel. Berberissens Skade er derfor større, saavidt den rækker; men Rustens mere udbredt, da den er mere almindelig, siden den aarsages af Uddampninger, som om Natten drives af Vinden uendelig længere end Berberissens

Sædstøv om Dagen Dette har jeg ikke villet undlade at bemærke, da mange mindre kyndige og agtpaagivende Landmænd have villet tilskrive de uskyldige Berberisser al den Skade, som i de senere Tider har truffet vor Rugvæxt med Goldhed og Svanghed, om de end stod nok saa langt fra Rugen.« Det er tydeligt nok, at *Trojels »Rust«* er Sortrustens Vintersporer.

Derefter refererer Forf., hvad han har fundet i den hjemlige og fremmede Litteratur om denne Sag. Naar han sammenholder, hvad han her forefinder, med de Iagttagelser, han selv har gjort eller indsamlet, mener han, at der ikke kan være nogen som helst Tvivl om Berberissens Skadelighed — selv om den er uskyldig i »Rusten«. Og efter at have udtalt en noget bitter Beklagelse over, at Videnskabernes Selskab har forsinket Sagens sande Belysning over for Offentligheden ved ikke at ville udtale sin Dom over de indkomne Besvarelser (der synes at være indkommen flere) eller offentliggøre disse, slutter han saaledes: »Kun skal det gjøre mig ondt, om ogsaa derved skulde forsinkes et ønskeligt Lovbud hvorved Berberis-Hekkers Plantning paa Hegnene og Berberis-Plantagers Anlæg i Nærheden af anden Mands dyrkede Lod, saaledes at Skade deraf kunde være rimelig og befrygtelig, blev aldeles forbuden og de allerede værendes Oprykning af Eierne eller paa hans Bekostning foranstaltet. Thi saalænge sligt ikke skeer, staaer det en Nabo frit for at fordærve de Paa-grændsendes i det mindste Rugsæd, eller nøde dem til at afholde sig saalænge fra Rugens Dyrkning i Nærheden af hans Berberis-Plantager, hvilket dog ikke burde være.«

K. Hansen.